

ОСВІТА УКРАЇНСЬКОГО ЗАРУБІЖЖЯ ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Ірина КЛЮЧКОВСЬКА

директор Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка»

Оксана ГАЛЬКО

кандидат історичних наук, завідувач відділу координації вітчизняних та зарубіжних центрів українознавства НДІУ

Анотація. Стаття присвячена аналізу найважливішого фактора збереження етнонаціональної ідентичності українців у зарубіжжі – української освіти.

Ключові слова: етнонаціональна ідентичність, освіта, діаспора, Україна.

Сьогодні питання освіти молодого покоління стають пріоритетними не лише для самої держави України, вони набувають особливого значення й у контексті розвитку взаємин між українською діаспорою та її історичною батьківщиною. Це набуває актуальності саме тепер, у час, коли міняється стратегія розвитку нашої держави, її стосунки з країнами у світовому просторі, а також простежуються зміни у взаєминах зі світовим українством.

Слід зазначити, що в площині цих стосунків за останні роки відбувся якісний поступ, прийшло усвідомлення того, що діаспора – це не лише форма існування громад, але й важливий інструмент впливу нашої держави в усіх сферах країн проживання українців. Свідченням цього є затверджений урядом документ – постанова Кабінету Міністрів від 26.07. 2006 р. № 1034 «Про затвердження Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року», в якому передбачена підтримка світового українства в історико-культурній галузі, у видавництві, інформаційному забезпеченні та ін. Значний акцент робиться й на науково-освітніх питаннях, які щораз частіше перебувають у центрі уваги громадськості та науковців, стають предметом соціологічних досліджень. У колі зацікавлених – не лише актуальні завдання розвитку освіти, але й питання, які не вирішуються з року в рік за час незалежності України і сьогодні гальмують цей процес.

Перед Україною стоїть важливе завдання: допомогти розвинути в українському зарубіжжі таку систему освіти, яка буде відповідати вимогам і можливостям XXI ст., тобто осучаснити і модернізувати усі її ланки.

Це складна проблема, яка потребує системного та концептуального підходів, а та-

кож вимагає відповідей на такі питання: з якою **метою**, якими **засобами** вирішується це завдання, яким повинен бути очікуваний **результат**?

У цьому контексті слід базуватися на постулаті двовекторності стосунків України і діаспори. Для розбудови демократичної заможної України необхідна синергія, яку можна досягти, поєднуючи капітал знань та можливості українських громад, як в Україні, так і поза її межами. Якщо раніше ми сприймали українську діаспору, насамперед, як джерело знань, інвестицій та збережених культурних і духовних надбань, то сьогодні мова повинна йти про взаємний обмін ресурсами, знаннями та досвідом. Стосунки Україна – діаспора – це двосторонній рух, який у сучасних умовах розвитку нашого суспільства повинен реалізуватися в новому форматі **з усвідомленням виключно важливого значення освіти як потужного фактора етнонаціональної ідентифікації**. Тільки в такому випадку можна говорити про успіх справи. Лише тісна взаємодія та спільні кроки двох сторін забезпечать стійкий поступ в усіх галузях, зокрема в освіті. Україна повинна виходити з усвідомлення того, **що підтримка освіти в українському зарубіжжі – це інвестиції, результатом яких буде утвердження позитивного образу нашої держави у світі, потужне лобі наших економічних, політичних та культурних інтересів**.

Сьогодні ми маємо безліч прикладів, які засвідчують, що свідомий українець за кордоном здатний жертвовно й самовіддано працювати на цей результат. Доказом є проголосований 9 березня 2006 р. Сенатом США законопроект, який скасовує дію поправки Джексона-Веніка. Схвалений документ не лише відкриває для України режим цивілізованих торговельних

відносин, знімає дискримінаційні санкції та обмеження, але й має вагомое політичне значення. Слід нагадати, що це стало можливим за активної підтримки коаліції, куди ввійшло 250 українських організацій, що сприяли відміні поправки. Окрім цього, вищезазначена організація активно займається контактами з американськими конгресменами та сенаторами, інформує їх щодо важливих подій у нашій державі, сприяє підтримці України, зміцненню її ролі на світовій арені.

Величезна робота проведена нашими співвітчизниками в Угорщині, зокрема п. Ярославою Хортяні, які домоглися того, що парламент цієї країни першим у світі на законодавчому рівні одностайно визнав голодомор 32–33-х років в Україні як геноцид українського народу. Велика подія відбулася 7 жовтня цього року у Франції: відкриття, за участю української громади та особисто мера Парижа, меморіальної дошки, присвяченої українській еміграції у Франції. Президент США Дж. Буш підписав указ про встановлення пам'ятника Т. Шевченку в столиці Америки. Цей перелік можна продовжувати.

Отже, Україна повинна задіяти всі чинники, які не дадуть згаснути українству у світі, які, якщо не зупинять, то хоча б уповільнять асиміляційні процеси, зокрема один з найважливіших – освіту. Тому серед першочергових напрямків у стратегії співпраці України та діаспори вбачаємо підтримку та розвиток освіти в українському зарубіжжі **з метою збереження етнонаціональної ідентичності**. Цієї мети можна досягти **засобом розвитку інституту української школи. Очікуваний результат – формування людини, яка буде здатна на індивідуальному рівні органічно взаємодіяти з громадянами своєї історичної батьківщини і у сфері виробництва, і у сфері політичних відносин, і у сфері духовній, перетворити набуті знання на активне знаряддя у професійній діяльності**.

Історія створення шкіл у середовищі українських емігрантів засвідчує про усвідомлення нашими співвітчизниками, яких доля закинула на різні континенти світу, значущості освіти для майбутніх поколінь, її ролі для національної ідентифікації. Людина – не ізольована від суспільного середовища істота. Вона має родину, рід, країну, націю. Самовизначення її в ньому становить зміст ідентифікації особи. Національна самоідентифікація багаторівнева, адже можна визначитися стосовно своєї родини, нації, континенту, етнічної спільноти. Тому таким важливим є самовизначення людини через залучення до свого соціуму, до такої історичної спільноти, яка збагачує людину досвідом культури, традиції, мови [8, 35].

Науковцями розроблена система індикаторів етнічності, які здатні забезпечувати найбільш стійку групову ідентичність. Для соціологічних опитувань пропонується достатньо апробований набір елементів, що дозволяє виділити при відповіді на питання «що, на ваш погляд, об'єднує вас з людьми вашої етнічної спільноти?» ряд індикаторів, які мають ключове значення. Представники

українського етносу в емпіричному вимірі демонструють такий розподіл елементів етнічної ідентифікації: мова – 74%, рідна земля – 62%, народні традиції, звичаї – 57%, спільне історичне минуле – 45%, література, мистецтво, фольклор – 30%, віросповідання – 22%, спільні зі своїм народом перспективи розвитку – 22%, національна кухня – 20%, національний одяг – 16% [1].

З даного соціологічного опитування випливає, що для етнічної ідентифікації важливими чинниками є мова, народні традиції та звичаї, література, фольклор, мистецтво, віросповідання, які можна реалізовувати через родину, освіту, церкву. Саме родина є тією життєвою основою розвитку дитини, тим фундаментом, на якому буде вибудовуватися її подальша доля. Саме батьки є її першими педагогами, які дають дитині головний інструмент пізнання та самопізнання – рідну мову [5]. І від них залежить, чи стане українська мова в чужоземному середовищі для їхньої дитини рідною, чи ні. Адже саме в родині закладаються основи виховання взагалі і національного зокрема, відбувається формування світосприйняття, духовних традицій. Етнонаціональна позиція батьків, як правило, визначає етнонаціональну позицію їхніх дітей. За ними стоїть вибір – якнайшвидше асимілюватися, увійти цілком в чужоземне середовище чи зберігати своє українство і передавати його дітям. Позиція батьків, родини зумовлює також вибір школи.

На сьогодні в українському зарубіжжі існує декілька типів українських шкіл. Міністерство освіти і науки України створило базу даних українознавчих шкіл за кордоном, згрупувавши їх у 5 категорій. Це школи, в яких викладання здійснюється українською мовою; школи, в яких вивчаються українознавчі предмети; загальноосвітні навчальні заклади, в яких вивчається українська мова; навчальні заклади, в яких українська мова вивчається факультативно; недільні та суботні школи, які є найчисленнішими; дитячі дошкільні заклади, що мають україномовні групи (див. Таблиця 1).

Українське шкільництво у зарубіжжі, яке народилося від усвідомлення необхідності етнонаціонального самозбереження, налічує понад сто років. У його розбудові й утвердженні відіграла велику роль церква, яка на початках взяла на себе не лише організаційні, але й навчально-виховні функції. Так, за статистичними даними проекту «Українське шкільництво на терені Америки та Канади», яким займався професор Колорадського університету д-р Баб'юк, у 1974 р. в Америці було 279 шкільних осередків, в яких навчали української мови та культури 602 учителі та 197 священиків [2, 12] (див. Таблиця 2).

Слід відзначити також велике значення громадських організацій, які спричинилися до становлення української школи. Наприклад, ще на початках “першої хвилі” еміграції українці Канади оперативно використали закон 1897 (угоду Грінвей-Лор'є), який дозволяв вживати рідну мову як мову викладання у школах і вивчати її поряд з англійською. Цей невеликий приклад є свідченням того, якої

Таблиця 1

Тип школи	Країни	Кількість шкіл	Кількість учнів
Школи, в яких викладання здійснюється українською мовою	Молдова (2), Придністров'я (6), Румунія (1)	9	2.234
Школи, в яких вивчаються українознавчі предмети	Греція (1), Грузія (1) Казахстан (1), Латвія (1), Польща (1), Росія (3), Словаччина (12), США (1)	21	3.138
Загальноосвітні навчальні заклади, в яких вивчається українська мова	Білорусь (1), Бразилія (32), Канада (12), Киргизія (1), Молдова (52), Придністров'я (62), Польща (7), Росія (11), Румунія (22)	210	24.088 (неповні дані з Бразилії та Канади)
Навчальні заклади, в яких українська мова вивчається факультативно	Білорусь (4), Болгарія (1), Греція (1), Росія (13), Румунія (27), Сербія і Чорногорія (6), Фінляндія (1)	53	250 (неповні дані з Росії та Румунії)
Недільні та суботні школи		143	3974 (неповні дані з Австралії, Бразилії, Італії, Канади та Росії)
Дитячі дошкільні заклади, що мають україномовні групи	Канада (16), Молдова (5), Придністров'я (10), Румунія (5)	36	617 (неповні дані з Канади та Молдови)

ваги вже з перших років проживання на землі поселення надавали наші співвітчизники освіти, усвідомлюючи, що саме освіта, вивчення українознавчих предметів є тим потужним фактором, який дозволить зберегти їх національну ідентичність.

Сьогодні українська освіта у зарубіжжі – це розвинена система освітніх закладів західної та східної діаспори, яка, окрім середньої школи, має відомі українознавчі студії у провідних вищих навчальних закладах, програми, підручники українознавчих дисциплін, власну систему підготовки та удосконалення вчителів.

Але українські громади сьогодні не існують у їх первісному вигляді. В їх середовищі відбуваються значні процеси, зумовлені різними чинниками, зокрема асиміляційними. За роки незалежності нашої держави виникло також нове явище – східна діаспора, яка почала розвиватися після розвалу радянської імперії, проте знаходиться лише на стадії активного структурування і потребує особливої уваги й підтримки з боку своєї історичної батьківщини. Народилася й нова проблема “четвер-

тої хвилі” еміграції з мільйонами наших співвітчизників, якими практично не цікавиться держава, завдання якої частково перебрала на себе церква, слугуючи тим осередком, навколо якого гуртуються заробітчани. З одного боку, спостерігаємо відтік потужних інтелектуальних сил з України, що за висловом Г.Удовенка, народного депутата України, який тривалий час очолював Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин Верховної Ради, може перетворити країну в «зону стихійного лиха». З іншого боку, Олег Воловина, професор, президент Informed Decisions Inc. (США), провівши детальний статистичний аналіз, робить висновок про те, що потік “четвертої хвилі” позитивно впливає на функціонування українських громад, зокрема у США, та є активним фактором зменшення асиміляційних процесів серед українства. «В цілому, школи українознавства оновлюються за рахунок новоприбулих висококваліфікованих педагогів «четвертої хвилі» емігрантів, які вводять в навчальний процес нові методики викладання. Новоприбулі

Таблиця 2

Греко-католицькі та незалежні:

Осередків	Початкові	Суботні	Садки	Недільні	Вечірні	Гімназії	Учителів
182	33 шк.	93 шк.	21 шк.	11 шк.	19 шк.	1 гімн.	159 свящ.
Учні	7613	4687	625	373	890	232	345 світс.

Православні осередки

89 українознавчих	64 школи	38 священиків
980 учнів	1352 учнів	257 світських

вчителі у США становлять 50% від загальної кількості педагогів у школах українознавства».

Д-р Євген Федоренко, голова Шкільної Ради США, зазначає: «Школа повинна бути справою першочерговою. Особливо це важне тепер, коли швидко відходить у засвіти хвиля політичної післявоєнної еміграції, зменшується її активність, а процес асиміляції... збирає також своє обильне жниво.... Мусимо твердо усвідомити, що існування українського шкільництва – це справа не тільки свідомих батьків, що це обов'язок і відповідальність цілої української громади. Нашою метою має бути не лише втримати рідне шкільництво, але й повсякчас поповнювати його учнями, пам'ятаючи, що місце кожної української дитини в українській школі» [1].

Громадські організації за кордоном фактично взяли на себе тягар організаційної роботи з розвитку українського шкільництва, були і є тим середовищем, яке сприяє збереженню етнопатристичної ідентичності.

Не можна також не сказати в цьому контексті і про роль держави проживання, яка, згідно з нормами міжнародного права, зобов'язана сприяти реалізації всіх потреб національних меншин, які проживають на її території, якщо це передбачено її законодавством. Як відомо, наскільки легше реалізовувати свої національні потреби українським громадам, у тому числі і потреби в забезпеченні підтримки і розвитку освіти в тих країнах, які стоять на демократичних засадах, для яких кожен громадянин держави – це цінність, аніж у тих, де права людей упосліджуються. Як відомо, структурування українських громад у Росії розпочалося лише після розвалу Радянського Союзу, і українці Росії мають значно менше

можливостей для збереження своєї етнопатристичної ідентичності, ніж у будь-якій іншій державі.

Ефективним способом розв'язання освітніх проблем для українських громад у зарубіжжі, на наш погляд, є укладання двосторонніх угод між державами, в які слід закладати питання, пов'язані з підтримкою освіти українців у державі, з якою укладається угода.

Отже, на розвиток освіти в українському середовищі у закордонні впливає кілька факторів: родина, школа, церква, громадські організації, держава проживання. У зв'язку з цим Україні, враховуючи виключно важливе значення освіти, слід підтримувати кожну з цих ланок, які в сукупності творять спільний ланцюг, вибудовуючи таким чином інститут української школи за кордоном.

З урахуванням сучасного стану справ, Україна повинна розробити стратегічний напрям розвитку освіти українського зарубіжжя при узгодженості дій державних структур, неурядових громадських організацій та церкви. Вкладаючи інтелектуальний та фінансовий капітал у розвиток української освіти за кордоном, ми отримаємо значні дивіденди для нашої держави у світовому просторі. Сьогодні багато країн уже розробило механізми різностороннього співробітництва з власними діаспорами, стимулюючи в такий спосіб процеси культурної, політичної, наукової та бізнесової інтеграції. Наслідком таких інтеграційних взаємодій є виникнення цілісності, що має нові якості та сутність. У процесі взаємодії відбувається формування інтересів, цілей, які усвідомлюються як спільні для цієї цілісності.

На нашу думку, саме на державу лягає обов'язок підтримувати та розвивати освіту. Проте у нашому суспільстві панує думка, що не варто в діапазоні питань, пов'язаних з діаспорою, надто покладатися на державу, щораз частіше звучать звинувачення в надмірному етатизмі. Очевидно такий погляд зумовлений попереднім сумним досвідом. Як відомо, в нашій державі було прийнято ряд законодавчих актів та постанов уряду України на підтримку закордонного українства та освітньої діяльності, зокрема Постанова Кабінету Міністрів від 22.01.1996 про затвердження Державної програми «Українська діаспора до 2000 року», Указ Президента України від 24.09.2001 про затвердження Національної програми «Закордонне українство на період до 2005 року», закон Верховної Ради України, схвалений 4.03.2004, «Про правовий статус закордонних українців» та ін. Згідно з документами, було заплановано багато корисних заходів, зокрема таких, як підготовка та перепідготовка науково-педагогічних та педагогічних кадрів з українознавчих дисциплін та предметів для ВНЗ за кордоном у місцях компактного проживання українців шляхом організації відповідних курсів в Україні, забезпечення навчально-методичною літературою, обмін молодіжними групами та ін. Але більшість корисних справ залишилася на папері.

Проте освітня галузь України має добре сформовану структуру – 21,6 тисячі загальноосвітніх середніх закладів, де працюють 565 тисяч педагогічних працівників, 967 професійно-технічних закладів. У країні функціонує 653 вищі навчальні заклади I–II рівнів акредитації та 313 вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, Академія педагогічних наук України, мережа методичних центрів, науково-дослідних інститутів, Інститут українознавства МОН України, де працюють сотні тисяч висококваліфікованих фахівців, які володіють новітніми технологіями навчання [6, 195]. Саме на базі освітніх державних структур пропонуємо створити координаційний центр з освітніх питань українського зарубіжжя. Щоб усе запрацювало на належному дієвому рівні, передусім, необхідно розробити **концепцію розвитку освіти у закордонні**, в якій була б чітко окреслена мета, пріоритетні напрями розвитку, зміст освіти, процес українознавчого навчання та виховання, економічні засади розвитку. Відтак, наступним кроком повинна бути розробка навчальних **програм** як конкретна реалізація цієї концепції. Слід зазначити, що навчальні програми мають бути створені з урахуванням типів шкіл, які функціонують за кордоном та адаптовані до реалій українського закордоння. Нарешті, слід на законодавчому рівні вирішити проблему фінансового забезпечення, яке б не залежало від зміни персоналії у владі.

Не менш важливою проблемою є створення **підручників**. Розв'язання її залежить від багатьох організаційно-педагогічних, технічних, фінансово-економічних питань. Тому, враховуючи, що підручник – нормативний засіб навчання, підбір авторів, авторських колективів повинен здійснюватись не хаотично, а

цілеспрямовано, на прозорих конкурсних засадах, з урахуванням експертних оцінок, можливостей авторів та їх пропозицій щодо особливостей формування змісту підручника.

На нашу думку, зважаючи на потреби сьогодення, було б доцільним доповнювати підручники електронними ресурсами у формі web-сайту або компакт-диску, за допомогою яких в інтерактивній формі можна поглибити, удосконалити і перевірити знання, здобуті на основі підручника. Основною перевагою використання електронних засобів є їх мультимедійність, тобто можливість інтегрувати звук, зображення і текст (наприклад, можна подивитися відеосюжет, відповісти на запитання, подивитися незнайоме слово тощо). Використання гіпертексту дає можливість нелінійної подачі матеріалу. Електронні ресурси слід розглядати не як електронну версію підручника, а як його доповнення.

Не можна оминати увагою і систему підвищення кваліфікації учителів, адже **учитель** є ключовою фігурою у навчальному та виховному процесі, основним чинником в освіті. Він має не тільки володіти своїм предметом й уміти орієнтуватися у відповідній галузі знань, будувати навчальні плани, формувати в учнів навички самоосвіти, але й бути вихователем, оскільки національне виховання, базоване на засадах національно-державницької ідеї, є тим фундаментом, найважливішим засобом та джерелом, на якому формуються характери та світогляд молодих людей [5]. Тому Україна повинна запропонувати українським вчителям у діаспорі ефективну систему професійного удосконалення, використовуючи всі можливі форми та засоби.

У цьому контексті ефективним, на наш погляд, є застосування найсучасніших освітніх технологій, що забезпечують дистанційну освіту, завдяки якій можна реалізовувати підготовку учнів та студентів, підготовку і перепідготовку вчителів та викладачів. Адже це комплекс освітніх послуг, які можуть надаватися великій кількості людей за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, базованого на засобах Інтернету.

Сьогодні в Україні є заклади, які займаються питаннями діаспори. На наше глибоке переконання, слід рекомендувати їм розробку web-сторінок, які допомагали б функціонуванню українських громад, діяльності освітніх закладів. Адже на даний час через Інтернет можна глобально об'єднувати людей однієї етнічної групи, створюючи так звану етномережу, бо ця група має свою спільну батьківщину, яка для кожного її члена є джерелом культури, мови, історії, традицій. Етномережа дасть відчуття причетності до спільного кореня, допоможе не втратити свою етнонаціональну ідентичність. Добрим прикладом є проект створення Інтернет-сторінки «ДУДА: Держава Україна – Діаспора», започаткованої Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка». Цей web-сайт, в якому заплановано подавати найрізноманітнішу інформацію культурологічного та освітньо-

го плану, слугуватиме допомогою для українських громад закордоння.

Відрадним також є факт започаткування МОН України проекту Міжнародної школи, предметом діяльності якої передбачається реалізація вищеокреслених проблем, у тому числі планується провести моніторинг школи українського зарубіжжя, зрізи знань учнів, що дасть можливість визнати в Україні атестати, отримані за кордоном.

На IV Всесвітньому форумі українців Президент України Віктор Ющенко, аналізуючи значення діаспори для становлення нашої держави, відзначив роль освітніх закладів, зокрема, висловив готовність України надавати підтримку центрам українознавчих студій. Справді, їх роль важко переоцінити. Це ті заклади українського зарубіжжя, які розвинулися у світі, вдало поєднуючи багатовікові вітчизняні традиції, новочасні українські відкриття у системі педагогіки та новаторські іноземні здобутки. Створені авторитетні центри та кафедри українознавчих студій в Австралії та Бразилії, Аргентині та Канаді, США та Великій Британії, Бельгії, Франції, Італії, Німеччині. Надзвичайно велику роль відіграє Український Вільний Університет (Мюнхен), Українська Вільна академія Наук (Нью-Йорк), Інститут українських студій у Гарвардському університеті та багато інших, які діють і автономно, і в системі провідних центрів зарубіжних країн. На нашу думку, необхідно координувати роботу цих провідних установ, створити їх асоціацію під патронатом Інституту українознавства МОН України (директор П. Кононенко). Адже саме тут створено концепцію українознавства – науки як цілісної системи знань про Україну та світове українство, головною метою якої є: на основі наукового пошуку пізнати феномен України, створити її цілісний образ в історичному, часовому, просторовому, міжнародно-геополітичному, культурному і цивілізаційному вимірах [5]. Так, саме в Україні є спільні витоки, тут серце і душа всього, що пов'язане з українством. Це дасть можливість не лише зміцнити позиції цих установ за кордоном, але й спільно дослідити «закономірності, форми, наслідки, перспективи еволюції українського етносу».

Вважаючи, що роль держави у питанні стосунків з українською діаспорою є незаперечною, необхідно також наголосити на значенні громадських організацій, які фактично впродовж останнього десятиріччя поклали на себе її обов'язки, забезпечуючи координацію діяльності структур в Україні і поза нею. Зокрема, слід сказати про діяльність Української всесвітньої координаційної ради, організації, відкритої для співпраці та контактів. Саме цей період припав на початок розвитку і формування громадянського суспільства в Україні,

яке, будучи ознакою зрілого демократичного суспільства, не має альтернативи, «а для самої діаспори такий стан речей є єдино можливим і природним: адже тільки добровільні і самоврядні організації можуть підтримувати національну ідентичність на чужині, що вони роблять з успіхом вже протягом століття». Проте в Україні з боку держави ще й досі немає усвідомлення необхідності тісної співпраці з громадськими організаціями, важливості їх ролі, незважаючи на те, що вже саме термінологічне визначення концепту «громадянське суспільство» передбачає найбільш діяльну частину загального соціуму, яка може активно впливати на державотворчі та суспільні процеси. При всій значущості громадських організацій, виключно вагомій ролі в розвитку стосунків з українським світовим зарубіжжям не можемо погодитися з тезою про те, що «об'єднавчим центром для українців зарубіжжя та історичної батьківщини може бути тільки громадська структура, та аж ніяк не державне відомство чи міністерство» [1]. Вважаємо, що для позитивного результату співпраці з діаспорою необхідним є поєднання зусиль державних структур і громадських при домінуючій ролі держави, і тільки результативність цих взаємин буде оптимумом для розробки та реалізації стратегії співпраці України та світового українства в освітній галузі. Лише тоді можна очікувати позитивний результат і тільки на цій основі вибудувати раціональну структуру взаємозв'язків між Україною та діаспорою, яка допоможе підтримати та розвинути освіту українського зарубіжжя як стратегічного напрямку етнопонаціональної ідентифікації українця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аза Лариса Олександрівна – «Інтеграційні процеси в просторі України», www.saske.sk/cas/2-2004/aza.html
2. Баб'юк Л. Школа українознавства – майбутність української нації // Рідна школа. – 2000. – №127. – С. 12.
3. Барков В.Ю., Розова Т.В. Формування громадянського суспільства в Україні // «Український соціум» Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: Знання України, 2005. – С. 614–682.
4. Білаш Б. Англійсько-українське шкільництво в державній системі Манітоли. – Мюнхен; Вінніпег. – 1984.
5. Кононенко П. Українознавство – наука любові, етики, життєтворчості. – Львів: Сполом. – 456 с.
6. Кремь В. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. – Київ: Грамота, 2005. – 446 с.
7. Розумний М.О. Світове українство як фактор національної стратегії розвитку // «Український соціум» Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: Знання України, 2005. – С. 322–324.
8. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. – Київ: Основи. – 358 с.
9. Чопик Д. Українське шкільництво в числах // Рідна школа. – 2004. – №137. – С. 25–26.

Ирина Ключковская

Оксана Галько

Образование украинского зарубежья как фактор сохранения этнонациональной идентификации

Аннотация. Стаття посвящена анализу самого важного фактора для сохранения этнонациональной идентификации украинцев зарубежья – украинского образования.

Ключевые слова: этнонациональная идентификация, образование, диаспора, Украина.

Irina Kluchkovska

Oksana Galko

Education of Ukrainian foreignness as a factor of retaining ethnonational identity

Annotation. *Ukrainian education, the most important factor, of ethnonational identity of Ukrainians in foreign countries, is analyzed in the article.*

Key words: *ethnonational identification, education, Diaspora, Ukraine.*